

V presejalnem programu **Dora** več kot 70 odstotkov raka dojk odkrijemo na začetni stopnji

Letos je **državni presejalni program za raka dojk Dora** praznoval 15 let delovanja. Danes je to kakovosten presejalni program, ki velja za evropski primer dobre prakse presejanja za raka dojk in učni center za države, ki tovrstne programe šele vpeljujejo. Njegovi rezultati presegajo pričakovane vrednosti evropskih smernic za raka dojk in omogočajo doseganje dolgoročnega cilja, to je za 30 odstotkov manj smrti v ciljni populaciji slovenskih žensk, starih med 50 in 69 let. V programu **Dora** odkrivajo raka dojk na začetni stopnji, ko je zdravljenje praviloma zelo uspešno, in to je dokaz, da je učinkovit in izjemno pomemben za zdravje slovenskih žensk. O njegovem delovanju smo se pogovarjali z vodjo programa mag. Kristijano Hertl, dr. med.

Sprašuje: **VESNA ŠKRBEČ**

Foto: **MIHA FRAS IN ARHIV DORA**

Kako po 15 letih delovanja ocenjujete uspešnost programa **Dora**?

V Sloveniji smo program **Dora** uvedli leta 2008, nato smo ga postopoma širili po vsej državi in leta 2017 vanj uspešno vključili vse ženske med 50. in 69. letom. V tem času so morale zdravstvene ustanove po Sloveniji, kjer so presejalni centri **Dora**, ustrezno urediti prostore, zaposliti kader in ga dodatno izobraziti, preden so se lahko vključile v program. Zdaj že več kot pet let vabimo vse ustrezne ženske v 19 presejalnih centrov po Sloveniji, med katerimi so tudi tri mobilne enote. V teh letih smo opravi-

vili 840.000 mamografij in odkrili raka pri več kot 5000 ženskah. Uspehov pa ne bi bilo brez zaupanja žensk, ki se zaradi dobre izkušnje v programu in v skrbi za svoje zdravje odzivajo na vabila, ter usposobljenih sodelavcev. Najbolj sem vesela, da nam zaupa že več kot 78 odstotkov povabljenih žensk, ki se v skrbi za svoje zdravje udeležijo presejalnega slikanja dojk.

Zakaj je tako pomembno, da raka dojk odkrijete zgodaj?

Podobno kot pri drugih rakih velja tudi za raka dojk, da je verjetnost ozdravitve

☞ Mamografija je še vedno strokovno dokazano najbolj zanesljiva in natančna metoda za odkrivanje začetnih rakavih sprememb v dojkah. Zelo dobro prikaže tudi mikrokalcinacije, ki so lahko prvi znak nastajajočega raka v dojkah.

večja, če ga odkrijemo dovolj zgodaj, ko še ni razširjen zunaj žleznega tkiva dojke. Večji je rak, večja je možnost, da rakave celice že najdemo v lokalnih bezgavkah v pazduhi ali da so že napredovale naprej po telesu. Rast raka na dojkah razdelimo v tri obdobja. V prvem obdobju, ki lahko traja več mesecev ali več let, je premajhen,

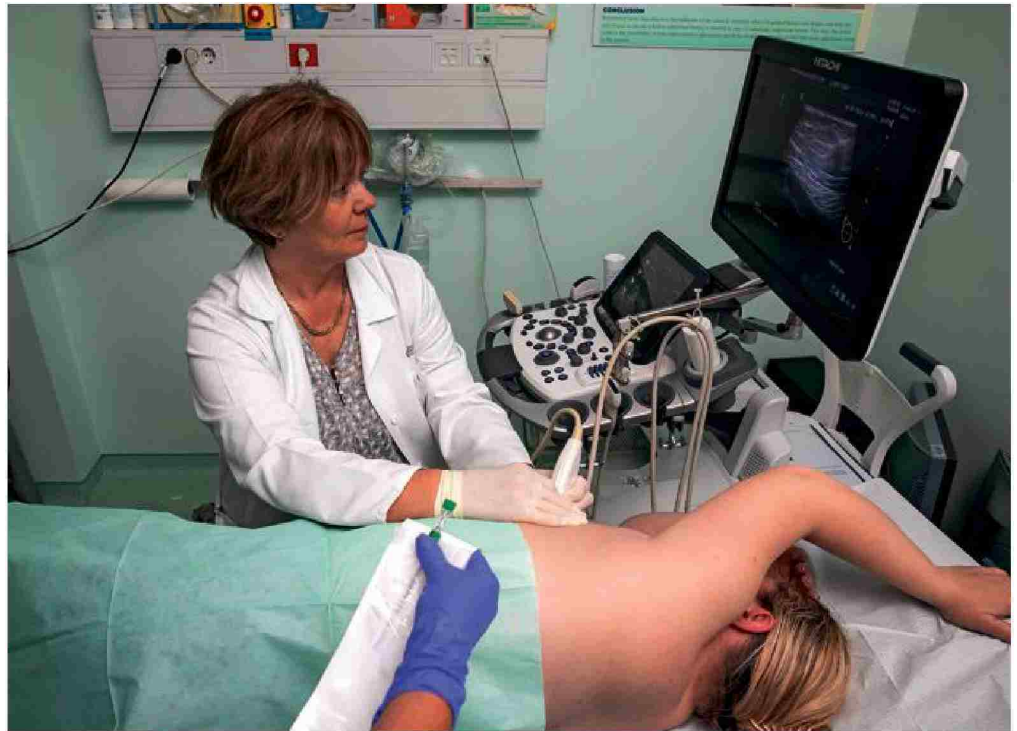
da bi ga lahko zaznali z zdaj dostopnimi diagnostičnimi metodami. Ko doseže določeno velikost, običajno okoli 0,5 centimetra, že lahko postane prepoznaven z diagnostičnimi preiskavami, vendar je še vedno netipen. Ko pa doseže večjo velikost, je tudi klinično tipen in ga ženske lahko zatipajo same. Zato je pomembno, da ga

odkrijemo čim prej, saj je pri majhnem raku verjetnost, da je že napredoval po telesu, manjša. V programu **Dora** s presejalno mamografijo (rentgensko slikanje dojk) odkrivamo take majhne rake, ki jih ženska sama še ne more zatipati.

Prvi rezultati programa, ki smo jih predstavili na letošnjem simpoziju ob 15-letnici delovanja, kažejo, da je 70 odstotkov rakov, ki jih odkrijemo v Dori, diagnosticiranih v začetnem stadiju bolezni, ko je pri večini bolnic potrebna le odstranitev rakavega tkiva z varnostnim robom, ne pa cele dojke, manjši je tudi obseg sistemskega zdravljenja (kemoterapije) in obsevanja dojke. V prihodnjih letih pričakujemo, da se bodo učinki še bolj odražali tako v manjšem obsegu zdravljenja kot boljšem izidu bolezni, kar bo vplivalo na večjo kakovost življenja bolnic z rakom dojk, odkritim v programu **Dora**.

Kot ste omenili, v programu **Dora izvajate presejalno mamografijo. Kako se ženska lahko udeleži mamografije?**

Prvo vabilo na mamografijo v programu **Dora** ženska prejme v letu, ko dopolni 50 let. To je avtomatiziran postopek, ženski ni treba storiti ničesar. Na naslov njenega stalnega prebivališča ji pošljemo vabilo približno tri tedne pred terminom mamografije. Povabimo ženske, ki nimajo predhodnih težav z dojkami, in tiste, ki v preteklosti niso zbolele oziroma prebolele raka dojk. V vabilu so navedeni datum in ura ter naslov presejalnega centra programa **Dora**. Če ženski predlagani termin ne ustreza, se lahko prenarочи, najbolje prek elektronskega

Dodatne obravnave v programu **Dora** za pojasnitev sprememb na mamografiji

🗨️ **Učinki presejalnega programa **Dora** na zdravljenje raka dojk so že vidni in se bodo v prihodnjih letih pričakovano še bolj odražali tako v manjšem obsegu zdravljenja kot boljšem izidu bolezni.**

naslova dora@onko-i.si ali telefona 080 27 28.

Na dan termina se oglasi v presejalnem centru s kartico zdravstvenega zavarovanja in urejenim osnovnim zdravstvenim zavarovanjem v Sloveniji. Za mamografijo ne potrebuje napotnice. Posebne priprave tudi niso potrebne. Pred mamografijo naj si ženske na kožo ne nanašajo deodorantov, pudrov ali parfumov. Ti lahko vsebujejo mineralne delce, ki so vidni na posnetkih in motijo zdravnika radiologa pri oceni mamografske slike. Pred slikanjem prav tako ženska odstrani ves viseči nakit (veržice, viseče uhane). Slika jo posebej za program **Dora** usposobljen radiološki inženir,

potem ko jo povpraša o morebitnih težavah in spremembah na dojki. Obisk ji ne vzame več kot pol ure časa.

Ali ženske pogosto skrbijo bolečina ob slikanju dojke z mamografom?

V programu **Dora** veliko pozornost namenjamo prijazni in hitri obravnavi žensk. Naloga radiološkega inženirja je, da žensko dobro pripravi na slikanje in da je prsna mišica čim bolj sproščena. Vsako dojko nato slika v dveh položajih od zgoraj navzdol in polstransko. Večina žensk ob slikanju občuti pritisk v dojkah, podobno kot pri merjenju krvnega tlaka. Stisk je res kratkotrajen, vse skupaj ne traja dlje

kot nekaj sekund. Je pa to nujno potrebno. Tako namreč dosežemo, da se tkivo dojke enakomerno razpre in da lažje ločimo nevarne spremembe od nenevarnih. Pa še nekaj je – bolj je dojka stisnjena in tanka, manj rentgenskih žarkov je potrebnih za sliko. Nekatere ženske so lahko zaskrbljene tudi zaradi slikanja z rentgenskimi žarki, vendar je treba poudariti, da so koristi presejalne mamografije večje od morebitne škode zaradi izpostavljenosti sevanju. Pri mamografiji uporabljamo rentgenske žarke, vendar so prejeti odmerki sevanja na sodobnih mamografih majhni in so na ravni vrednosti sevanja, ki ga povprečno prejmemo v nekaj mesecih iz naravnega okolja.

Zakaj je mamografija še vedno najboljša preiskava za odkrivanje raka dojk v programu **Dora?**

Mamografija je še vedno strokovno dokazana najbolj

Simpozij ob 15. obletnici programa **Dora** o multidisciplinarnem vidiku rezultatov programa **Dora**

zanesljiva in natančna metoda za odkrivanje začetnih rakastih sprememb v dojkah. Zelo dobro prikaže tudi mikrokalcinacije, ki so lahko prvi znak nastajajočega raka. Zaradi visoke občutljivosti se danes uporablja kot prva slikovna preiskava za preventivne preglede navidezno zdravih žensk (brez simptomov bolezni), starejših od 50 let, za preventivne preglede navidezno zdravih žensk, ki so zmerno ogrožene zaradi raka dojk in starejše od 40 let, ter za diagnostični pregled žensk s tipnimi ali vidnimi spremembami na dojkah, ki so starejše od 35 let. Zato ni potrebe, da se odločijo za plačljive preiskave na trgu, saj slovenski zdravstveni sistem zagotavlja zgodnje odkrivanje raka dojk po evropskih smernicah vsem ženskam med 50. in 69. letom v programu **Dora**.

Posebnost je tudi dvojno pregledovanje mamografskih slik. Kako to poteka?

☞ Hiter potek obravnave in kakovost vseh postopkov sta ključni prednosti, ki jih imajo slovenske ženske v primerjavi z drugimi državami, kar postavlja Slovenijo ob bok najbolj razvitim na področju zgodnjega odkrivanja raka dojk.

Tako je. V nasprotju z mamografijami, opravljenimi drugje, v programu **Dora** vse mamografske slike pregledata dva izkušena zdravnika radiologa neodvisno drug od drugega. To pomeni, da ne vesta za ugotovitve drugega. Tako odkrijemo tudi do 20 odstotkov več majhnih rakov. Če oba radiologa presodita, da na sliki ni sumljivih sprememb, bo ženska prejela obvestilo o normalni mamografiji v tednu dni. Če pa eden od njiju oceni, da je na sliki vidna sumljiva sprememba, potem te slike obravnava konzilij – oba radiologa odčitovalca in nadzorni radiolog, ki skupaj nato odločijo, ali spremembe zahtevajo dodatno obravnavo, ki jo opravimo

pri približno štirih odstotkih vseh slikanih žensk.

Kaj pa, če žensko povabite na dodatne obravnave? Katere preiskave ji naredite?

Če se odločimo za dodatno obravnavo, žensko naslednji dan po konziliju (v roku enega tedna po mamografiji) že po telefonu povabimo na **Onkološki inštitut** Ljubljana ali v Univerzitetni klinični center Maribor. V obeh presejalno-diagnostičnih centrih programa **Dora** opravljamo dodatne obravnave na enak način. Najpogosteje opravimo dodatna slikanja ali ultrazvok in pri zelo majhnem deležu žensk tudi punkcijo tkiva dojk. Če punkcija pokaže, da gre za rakave spremem-

be, žensko obravnavamo na konziliju, na katerem so navzoči radiologi, kirurg, patolog in medicinska sestra. Skupaj se dogovorimo o zdravljenju in takoj po tem konziliju osebno obvestimo vsako žensko o rezultatih. Hkrati ji sporočimo datum pregleda pri kirurgu. Po smernicah programa **Dora** je ženska operirana v roku treh tednov po tem pregledu. Hiter potek obravnave in kakovost vseh postopkov sta ključni prednosti, ki jih imajo slovenske ženske v primerjavi z drugimi državami, kar postavlja Slovenijo ob bok najbolj razvitim na področju zgodnjega odkrivanja raka dojk.

Ob koncu nam povejte, česa si želite v naslednjem desetletju v programu **Dora.**

Najprej čim več zdravih žensk. Žal na to, katera bo zbolela in katera ne, večino ma ne moremo vplivati. Z rakom dojk nas ogrožajo ženski spol, starejše starostno obdobje, rak dojk ali jajčnikov pri bližnjih sorodnikih, pozna menopavza, prvi porod po 30. letu, a na to ne moremo (vedno) vplivati s svojim vedenjem. Kar pa zagotovo lahko sami storimo, je skrb za zdrav življenjski slog, h kateri sodijo skrb za primerno telesno težo, neuživanje alkohola, redna telesna dejavnost in nekajenje. In pa udeležba v vseh treh presejanih programih za raka **Dora**, **Zora** in **Svit**, ki so namenjeni **zgodnjemu odkrivanju predrakavih** in rakavih sprememb. To velja tudi za moške. Slovenski zdravstveni sistem nam to omogoča kakovostno in brezplačno, zato vabim vse, da se jih udeležite v čim večjem številu in tako poskrbite za svoje zdravje in življenje.